

ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

У статті розглядається проблема психологічної компетентності, як складової професійної компетентності фахівців соціономічних професій. У дослідженні висвітлені основні наукові підходи до визначення понять: “компетентність”, “професійна компетентність”, “психологічна компетентність”. Визначена структура, складові, зміст та особливості прояву психологічної компетентності фахівців професій соціономічного типу.

Ключові слова: *компетентність, професійна компетентність, психологічна компетентність, професії соціономічного типу.*

Постановка наукової проблеми. Соціальні, економічні та політичні зміни в нашій країні призвели до різкого збільшення осіб, які потребують допомоги з боку працівників соціономічних професій. У своїй роботі такі фахівці мають справу з різними соціальними проблемами та ситуаціями, які характеризуються складністю, динамічністю й невизначеністю. Разом з тим виникає необхідність розширення кола надання послуг населенню та підвищення їх якості, зростають вимоги до професійного рівня фахівців з боку соціуму та керуючих органів, ускладнюються умови професійної та психологічної взаємодії. Усе це зумовлює актуальність розгляду проблеми розвитку психологічної компетентності у фахівців соціономічних професій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема класифікації існуючих професій та визначення їх основних особливостей висвітлена у роботах Л.В. Буркової, Е.О. Клімова, А.К. Маркової, С.В. Кузнецова та ін. Проблема компетентності фахівців та різних її аспектів також привертала увагу багатьох вчених. Вченими досліджувалися методологічні й теоретичні аспекти розвитку професійної компетентності (С.В. Харченко, Е. Ф. Зєєр, А.К. Маркова); різні аспекти готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності розглядали такі вчені як Т.В. Аветісян, Т.А. Голубенко, І.А. Зимня, О.Г. Карпенко, А.Й. Капська, Н.А. Сейко, О.І. Тополь, Ю.М.Швалб. Але незважаючи на велику кількість досліджень, проблема психологічної компетентності працівників професій соціономічного типу є мало вивченою та потребує подальших наукових розробок.

Метою статті є теоретичний огляд основних наукових досліджень з проблеми визначення сутності понять “компетність”, “професійна компетентність”, “психологічна компетентність”. Визначення структури та складових професійної та психологічної компетентностей, їх змісту, та окреслення важливості їх розвитку у фахівців соціономічних професій (педагогів, психологів, юристів і соціальних працівників).

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи різні аспекти та особливості соціономічних професій, вчені, у своїх дослідженнях часто відносять їх до типу “людина-людина”, використовуючи класифікацію, розроблену Є.О. Клімовим. В основі цієї класифікації у якості критерію розподілу виступає предмет праці. Автор виділяє п’ять типів професій: «людина-людина», «людина-природа», «людина-техніка», «людина-знакова система», «людина – художній образ». Для професій типу «людина-людина» предметом праці виступає включення людини до професійної діяльності. До них відносяться професії, пов’язані з навчанням і вихованням, тренуванням (вихователь, гувернер, тренер, вчитель та ін.); управлінням виробництвом, керівництвом людьми, колективами (адміністратор, менеджер); правовою допомогою (суддя, адвокат, робітник міліції та ін.); вивченням, описанням, дослідженням інших людей (соціолог, психолог, журналіст, слідчий); медичним обслуговуванням людей (лікар, медсестра, зубний технік та ін.) [10, с. 160].

Проте існують дослідження, і ми погоджуємося з думкою їх авторів, у яких вчені приходять до висновків, що такий підхід є досить узагальненим і що професії соціономічного типу можуть бути віднесені до типу “людина-людина” лише частково. У нашій роботі ми спираємося на дослідження Л.В. Буркової [3-5], яка вперше обґрунтувала необхідність виділення окремої групи соціономічних професій, а також на основі аналізу існуючих підходів та власних досліджень, виділила основні ознаки та особливості цих професій.

Автор визначає *соціономічні професії* як професії, що:

1) впливають на соціальну взаємодію через організацію, управління, дослідження, створення механізмів розвитку, корекцію, формування соціальних стосунків на всіх суспільних рівнях та створення соціальних систем;

2) вирішують професійні завдання, пов’язані з соціальними стосунками в суспільстві, зміст яких зосереджено на їх розвитку, регуляції, дослідженні соціальних закономірностей у тенденції, збереження й трансформації історично визначених і прийнятих у суспільстві форм культури й традицій на всіх рівнях соціальної взаємодії [3, с. 72].

Узагальненим предметом професійної діяльності представників соціономічних професій виступають соціальні стосунки, що здійс-

снюються на різних рівнях соціальної взаємодії, трансформуються на кожному з них, виявляючи індивідуальну спрямованість та специфіку [5, с.20].

До соціономічних професій відносять наступні: психолог, педагог, соціальний працівник, журналіст, політолог, соціолог, соціальний педагог, юридичні професії.

Соціономічні професії характеризуються відсутністю єдиних і жорстких вимог до самого процесу професійної діяльності й до продукту праці. У той же час до представників таких професій пред'являються високі вимоги, відповідно до того, що об'єктом праці виступають інші люди, а коло вирішуваних ними професійних завдань є неоднорідним. У переважній своїй більшості здатність вирішення професійних задач потребує від фахівця уміння ідентифікувати проблеми, визначати їх ознаки, аналізувати та моделювати ситуацію, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, знаходити серед альтернатив рішення та прогнозувати їх вплив на результат рішення, проектувати або розробляти план рішення, вирішувати їх у реальному режимі, оцінювати результати рішень, свою професійну діяльність [4]. Зважаючи на це, професійну діяльність фахівців соціономічних професій трактують як систему постановки та розв'язування професійних задач, що зумовлює необхідність формування професійних компетентностей на засадах задачного підходу.

Для розуміння сутності поняття професійної компетентності та проблеми формування психологічної компетентності як її складової необхідним, на нашу думку, є уточнення відповідних категорій.

Категорії “компетентність” та “компетенція” всебічно розглядаються у вітчизняних психолого-педагогічних наукових джерелах. Більшість дослідників наголошують на важливості вивчення саме психологічної природи цих понять та вивчення внутрішніх характеристик досліджуваних феноменів.

Поняття “компетентності” розглядається вченими як:

1) категорія, яка вказує не лише на вміння, знання, досвід, а й на рівень особистісного розвитку [11, с.111];

2) коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. А також сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності [19];

3) спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. При цьому знання, навички, здібності, мотиви, цінності та переконання розглядаються як можливі складові компетентності, що роблять людину компетентною лише тоді, коли забезпечують ефективно та якісне виконання нею певної діяльності [2, с. 34].

4) як особистісна характеристика людини, яка повноцінно реалізує себе у житті, володіючи відповідними знаннями, уміннями, навичками, досвідом та культурою [1].

У наших дослідженнях ми спираємося на ідеї компетентнісного підходу, який розробляється вітчизняними та зарубіжними дослідниками (І.Д. Бех, В.О. Болотов, Л.В. Буркова, І.О. Зімня, О. В. Овчарук, Н. С. Побірченко, Г.К. Селевко, А.В. Хуторський, Ю.М. Швалб та ін.), починаючи з 90х років минулого століття. У рамках цього підходу компетентність починають розглядати як результат, характеристику того, що здатний робити індивід, а не опис процесу її набуття.

Розглядаючи дві головні категорії цього підходу “компетенцію” та “компетентність”, ми спираємося на дослідження Ю.М. Швалба [17,21,22], який, аналізуючи психологічну структуру компетентностей, відзначає, що поняття «компетенції» відображає переважно соціальну сторону діяльності суб'єкта й фіксує коло іззовні заданих цілей і запропонованих способів діяльності. Так, у професійній діяльності компетенції суб'єкта визначаються посадовими обов'язками й посадовою інструкцією, а в системі освіти – цілями навчальної діяльності суб'єкта освіти й навчальним планом. Компетенція відображає цільовий бік соціальної діяльності суб'єкта, роблячи її більш визначеною й, водночас, обмеженою. З цього погляду психологічний зміст поняття компетенції становлять: процеси прийняття суб'єктом іззовні заданих цілей; процеси трансформації ззовні заданих цілей у цілі й завдання власної діяльності; процеси самовизначення суб'єкта стосовно заданих цілей діяльності [21, с.31-32].

«Компетентність» же визначається як здатність суб'єкта до вирішення класу завдань, та відбиває внутрішню сторону діяльності суб'єкта з реалізації тих цілей, які задані в понятті компетенції. Таке визначення компетенції приводить вченого до розуміння, що компетентність треба розглядати у трьох площинах аналізу: 1) психологічній (здатність суб'єкта); 2) праксеологічній (діяльнісній); 3) культурологічній [17, с. 410-411].

Визначаючи поняття “*професійна компетентність*”, науковці притримуються загалом двох підходів – одні трактують це поняття, як обсяг знань, умінь і навичок, необхідних для діяльності певного фахівця, а другі вважають, що “*професійна компетентність*” – це не тільки володіння певним обсягом знань, а й можливість їх гнучкого використання.

Н.І. Мачинська визначає “*професійну компетентність*” як базову характеристику діяльності спеціаліста, яка включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти й має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності й критичність мислення [13, с.127].

Використаємо визначення, наведене Л.В. Бурковою: “*професійна компетентність*” - це здатність фахівця розв’язувати професійні задачі, застосовуючи способи професійних дій та способи професійної діяльності в межах професійних компетенцій [5, с.139].

Розглядаючи професійну компетентність як характеристику міри опанування особистістю своєї професійної діяльності, можна визначити її структуру наступним чином:

1) усвідомлення власних спонукань до означеної діяльності, потреб і інтересів; прагнень і ціннісних орієнтацій; мотивів діяльності; уявлень про свої соціальні ролі;

2) оцінка своїх особистих властивостей і якостей спеціаліста, професійних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей;

3) регулювання на цій основі свого професійного становлення [6].

Складовими професійної компетентності є: знання, уміння, наявність спеціальної освіти, загальна та спеціальна ерудиція, постійне підвищення науково-професійної підготовки; уміння використовувати адекватні технології, виконувати відповідні соціальні ролі в професійній діяльності, здатність кваліфіковано виконувати визначенні види соціально-педагогічної роботи в межах професії, досягаючи при цьому високих кількісних і якісних результатів праці на основі наявних психолого-педагогічних знань, умінь [9, с. 21-30].

Психологічна компетентність є однією з найважливіших складових професійної компетентності фахівця соціономічних професій і є системним особистісним утворенням, що виявляється на різних рівнях психологічної реальності людини [13, с.34].

Зміст психологічної компетентності фахівця, з урахуванням загальних і специфічних особливостей їх професійної діяльності, визначається як системна якість особистості, що містить професійно-дієві особистісні установки й властивості щодо засвоєння та ефективного використання психологічної інформації в процесі професійної діяльності, а також відповідні вміння, навички, які дозволяють якісно здійснювати професійні функції [13, с.35].

Розглядаючи психологічну компетентність як складову професійної компетентності, відзначимо, що погляди на її структуру й зміст відрізняються у різних професіях соціономічного типу. Розглянемо поняття психологічної компетентності в педагогічній, психологічній, юридичній практиці та в соціальній роботі.

У педагогічній практиці психологічна компетентність визначається як система знань, умінь і навичок, які забезпечують майбутньому фахівцю не тільки загальнопсихологічну підготовленість, а й високий рівень професійної самосвідомості, уміння керувати своїм психічним станом, сукупність психологічних знань і умінь, а також певних особистісних якостей, які дозволяють ефективно здійснювати професійну діяльність.

У структурі психологічної компетентності вчителя виділяють такі компоненти:

- 1) когнітивний (система наукових психологічних знань про людину й соціальну взаємодію людей, система адекватних уявлень про свій внутрішній психічний світ і особистісно-індивідуальні якості, розвинений соціальний інтелект, креативність, схильність до соціальної творчості);
- 2) рефлексивно-перцептивний (спостережливість, уважність до людей, психологічна проникливість, уміння адекватно сприймати самого себе, прогностичні здібності, здібності до ідентифікації);
- 3) афективний (чуйність до людей, розвинута емпатія й вміння співчувати, багатство й дієвість переживань, емоційна стабільність, чуйність, доброзичливість, почуття власної гідності, почуття гумору);
- 4) вольовий (здатність протистояти зовнішньому тиску, здатність придушити негативні емоційні впливи й сильні переживання, здатність не допускати зривів діяльності при значних психічних і фізичних навантаженнях, самоконтроль, витримка, наполегливість у затвердженні моральних цінностей і відстоюванні моральних принципів, надійність);
- 5) комунікативний (уміння спілкуватися з різними людьми, адекватно передавати інформацію, уміння будувати й висловлювати свої думки логічно);
- 6) регулятивний (адаптивність, довільна саморегуляція поведінки й діяльності, володіння собою, уміння керувати своїми психічними станами і інтелектом, моральна саморегуляція);
- 7) ціннісно-смісловий (соціальні норми, цінності, інтерес до людей, толерантність, гуманність, порядність, справедливість, відповідальність, моральність, самоповага) [18, с.161-162].

Досягнення вищого рівня психологічної компетентності педагога є передумовою активізації ним процесу учіння суб'єкта навчання, розвитку його навчальної рефлексії й формування позитивних мотивів навчання та здібності до самоосвіти. Проявом психологічної компетентності педагога є педагогічна уява, яка виражається в передбаченні ним наслідків своїх педагогічних дій, у проектуванні особистісного розвитку вихованців [8, с. 30].

У психологічній практиці науковці, досліджуючи професійну компетентність психолога, відзначають, що вона є складним психологічним утворенням, що забезпечує успішність його професійної діяльності й включає в себе систему діяльнісно-рольових (знання, уміння й навички) та особистісних (професійно-важливих якостей) характеристик.

Н.В. Чепелева трактує професійну компетентність практичного психолога як єдність знань, необхідних для успішного здійснення

професійної діяльності та досвіду, який передбачає не лише володіння необхідними практичними вміннями й техніками, а й наявність у фахівця розвинутого поля професійних смислів, що великою мірою зумовлюють творчий характер діяльності практичного психолога. Саме розвинена смислова сфера особистості є передумовою продукування нових ідей, креативного виходу з складних життєвих ситуацій [20, с.13].

Професійну компетентність психолога складають наступні компоненти:

- 1) технічна компетенція – уміння трансформувати мету, поставлену замовником чи клієнтом у систему конкретних діагностичних чи дослідницьких методик, застосовувати їх практично;
- 2) міжособистісна комунікативна компетенція – розвинуті комунікативні навички, спостережливість до індивідуальних та групових процесів, уміння їх інтерпретувати, високий рівень усвідомлення себе та розуміння інших;
- 3) контекстуальна компетенція – володіння соціальним контекстом, у якому існує професія, розуміння де і кого консультує, тренує;
- 4) адаптивна компетенція – здатність передбачити зміни у професії й пристосуватись до них;
- 5) концептуальна компетенція – володіння загальноприйнятими основами знань, на яких базується психологічна практика;
- 6) морально-етична компетенція – володіння системою моральних переконань та цінностей, властивих сучасній психологічній практиці;
- 7) інтегративна компетенція – уміння цілісно та швидко приймати необхідні рішення, творчо ставитися до своєї діяльності [7, с.154-155].

Одним із показників професійної компетентності психолога Мусіхіна О.В. виділяє соціально-психологічну компетенцію, тобто здатність індивіда ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних відносин. Автор відзначає, що соціально-психологічна компетенція формується в ході освоєння людиною систем спілкування й включення в спільну діяльність та являє собою вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, правильно визначати особистісні особливості та емоційні стани інших людей, вибрати адекватні способи спілкування з людьми і реалізовувати їх в процесі взаємодії, а також уміння поставити себе на місце іншого [15, с.38].

Психологічна компетентність у юридичній практиці розглядається як якість, яка допомагає запобігти помилкам, які можуть виникнути при судженнях про людські провини внаслідок невраховування певних психологічних моментів. Також психологічна компетентність юриста передбачає наявність у всіх працівників юри-

дичних органів розвиненої системи психологічних знань, а також навичок і прийомів, які забезпечують високу культуру спілкування.

Поздняков В.М. у своїх дослідженнях виділяє чотири складові психологічної компетентності юристів:

- 1) когнітивна, яка забезпечує адекватне засвоєння й використання психологічних понять і теорій, а також від рефлексованих “прихованих знань” з життєвого досвіду;
- 2) функціональна, пов'язана з розвитком не тільки професійно-психологічних умінь у контексті можливої спеціалізації, але й здатності творчо підходити до вирішення проблем у сфері професійної праці;
- 3) особистісна, що орієнтує на акмеологічний розвиток випускника й формування у нього установки на емпатійно-толерантну поведінку по відношенню до різних клієнтів;
- 4) деонтологічну, що базується на виробленні установки на дотримання законності та відстоювання морально-етичних і правових цінностей при проведенні професійної діяльності [16, с. 76].

Психологічна компетентність працівників правоохоронних органів розуміється як властивість людини, що полягає у володінні системою психологічних знань в області людських взаємин, у володінні навичками й вміннями організації продуктивної взаємодії з людьми, а також у наявності системи особистісних якостей, що дозволяють управляти своїм психічним станом у критичних і стресових ситуаціях.

Мітракова О.М. у своїх дослідженнях виділяє наступні компоненти психологічної компетентності працівників правоохоронних органів:

I. Підструктура знань: система психологічних знань, що включає відомості з області загальної психології, психології особистості, індивідуальних відмінностей, психодіагностики, міжособистісних відносин, конфліктології.

II. Підструктура психологічних умінь і навичок, що включає: навички встановлення психологічного контакту з різними категоріями людей; навички діагностики індивідуально-психологічних особливостей осіб, що вступають у взаємодію з метою вироблення оптимального стилю взаємодії; навички адаптації в соціальних групах різного рівня розвитку; уміння розуміти людину за її вербальними і невербальними проявами; навички розпізнавання брехні з поведінки співрозмовника.

III. Підструктура аутокомпетентності, що включає навички стресостійкої поведінки, навички постановки цілей і мотивації своєї діяльності, вміння усвідомлювати й контролювати свій психічний стан, контролювати свою соціальну поведінку, володіти механізмами психічної саморегуляції.

IV. Підструктура психологічно важливих для діяльності співробітника правоохоронної системи особистісних якостей, що включає високий рівень розвитку аналітичного мислення, розвинений соціальний інтелект, рефлексивні й інтуїтивні якості, нервово-психічну стійкість, розвинену вольову регуляцію, організаторські здібності, відсутність тривожності [14].

Психологічна компетентність *у соціальній роботі* має свої особливості, що пов'язані, перш за все, з особливостями соціальної роботи як професії.

Соціальна робота невідривна від соціуму й направлена на усі його прошарки. До основної роботи соціального працівника можна віднести планування, узгодження дій різних систем соціальної допомоги населенню. Такий фахівець справляє безпосередній вплив на особу чи групу людей. Це не стільки виховний, словесний як діяльний процес, створення умов для розвитку особи чи системи, просування до наміченої мети з допомогою відповідних засобів і методів [7, с. 58].

Ю. М. Швалб відзначає, що до сфери соціальної роботи, потрапляють люди (або групи людей), у яких соціальні проблеми пов'язанні з порушенням соціальних взаємодій. Тому соціальна робота має спрямовуватися на вирішення об'єктивних суперечностей у соціальному житті індивіда й груп, на зміну тих умов, які призводять до порушення життєдіяльності. Виникнення соціальних проблем, як правило, супроводжується суттєвими змінами у формах поведінки способах діяльності людей. Тому ще одним компонентом соціальної роботи є корекція поведінки [22, с.57].

Також однією із специфічних особливостей діяльності соціального працівника (як і взагалі фахівців соціономічних професій) є необхідність вирішення власних професійних завдань у тісному й безпосередньому контакті із представниками інших професій. Так, соціальний працівник повинен уміти співпрацювати із представниками адміністрації різного рівня, з юристом, із психологом, з педагогом та ін. Бо часто така взаємодія – єдина можливість розв'язати завдання, які виникають перед ним [22, с. 61].

Байдарова О.О. відмічає, що особливістю професійної діяльності соціального робітника є його активна суб'єктна позиція, яка вимагає від нього прийняття особистісної відповідальності за власні рішення і їх наслідки у вигляді змін життєдіяльної ситуації клієнта. Також професійна діяльність передбачає готовність приймати складні рішення (часто, за умов дефіциту часу) та щоразу працювати з унікальними ситуаціями, адже характеристика проблемної ситуації клієнта, особливості її прояву можуть бути найрізноманітнішими, навіть у тих випадках, коли спеціаліст працює з однією конкретною групою чи категорією населення [17, с. 348].

Захарченко Н.А. визначає психологічну компетентність фахівця з соціальної роботи як складне утворення, що включає дві складові – соціально-психологічну та психосоціальною. Соціально-психологічна складова психологічної компетентності є основою ефективної взаємодії фахівця із соціальної роботи з різними групами клієнтів у межах розв'язання нагальних соціальних проблем. Психосоціальна складова сприяє реалізації допомоги клієнтам у подоланні кризових станів їх психіки, породжених негативними життєвими обставинами [11, с.112].

Психологічна компетентність у соціальній роботі завжди соціально зумовлена, тому що виявляється у сфері інтерперсональної взаємодії, взаємоставлень та спілкування в процесі здійснення життєвих, особистісних виборів і самоствердження. Її розвиток відбувається внаслідок вікової соціалізації особистості, цілеспрямованого свідомого тренування відповідних соціально-психологічних властивостей та накопичення власного досвіду між людських стосунків і ефективної взаємодії у суспільному оточенні. Розвинена соціально-психологічна компетентність допомагає долати бар'єри міжособистісних стосунків, підвищує самооцінку, впевненість у собі, сприяє усвідомленню власної успішності і, в цілому, веде до позитивного розвитку «Я-концепції» особистості [12].

Складовими психологічної компетентності соціального працівника є: сукупність знань, умінь і навичок з психології; чіткість позиції щодо ролі психології в професійній діяльності; вміння використовувати психологічні знання в практичній роботі, вміння бачити за поведінкою людини її стан, рівень емоційно-вольової сфери, риси характеру, оцінювати психологічну ситуацію.

Психологічна компетентність передбачає використання власного досвіду, суспільно історичного досвіду та досвіду інших людей. У той же час, компетентність передбачає відмову від прямого копіювання чужого досвіду, норм, традицій, зразків, свободи від стереотипів, настанов.

Отже, психологічна компетентність виявляється в поведінці, цінностях, мисленні, моральних принципах, світоглядних установах і тому є обов'язковою для соціальних працівників [11, с.112-113].

Підсумовуючі вище сказане відмітимо, що саме психологічна компетентність, на нашу думку, є запорукою формування у фахівців соціономічних професій певної “соціально-психологічної пружності”. Оволодіння сукупністю психологічних компетенцій дає їм змогу більш ефективно взаємодіяти з різними життєвими ситуаціями клієнта й власними, знаходити конструктивні рішення та виходи з нестандартних або незнайомих ситуацій взаємодії з клієнтами, підвищувати свій професійний рівень, бути психологічно захищеними

у періоди професійних криз, та запобігти розвитку емоційного та професійного вигорання.

Висновки. Аналіз наукових джерел показав, що існують різні підходи до визначення понять «компетентність», «професійна компетентність», «психологічна компетентність». У рамках компетентного підходу дві його головні дефініції «компетенція» та «компетентність» теж мають різне наповнення: «компетенція» відображає переважно соціальну сторону діяльності суб'єкта й фіксує коло іззовні заданих цілей і запропонованих способів діяльності, а «компетентність» визначається як здатність суб'єкта до вирішення класу завдань, та відбиває внутрішню сторону діяльності суб'єкта по реалізації тих цілей, які задані в понятті компетенції.

Професійні завдання, що їх вирішують фахівці соціономічних професій, характеризуються динамічністю, складністю, невизначеністю. Тому формування професійної компетентності й психологічної компетентності, як її складової, є необхідною запорукою ефективної професійної діяльності фахівців.

Вивчення психологічної компетентності фахівців професій соціономічного типу показує, що вона має відмінності у структурі та змісті залежно від професійних задач, які вирішує фахівець у своїй діяльності. Вона охоплює як особистісну, так і професійну сферу особистості працівника. Розвиток психологічної компетентності дозволяє більш ефективно приймати рішення, адаптуватися до нових умов роботи, орієнтуватися у різних ситуаціях, досягати поставленої мети. Дослідження психологічної компетентності як складової професійної компетентності є важливим напрямком для підвищення ефективності роботи працівників професій соціономічного типу та збереження їх психологічного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Биковська О.В. Теоретико-методологічні основи позашкільної освіти в Україні: монографія / О.В. Биковська. – К.: ІВЦ АЛКОН. – 2006. – 356с.
2. Бондарчук О. І. Психологічна компетентність фахівця: зміст та основні підходи / О. І. Бондарчук. // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського [Текст]: зб. наук.пр. – Миколаїв : МДУ, 2012. – Т.2, Вип. 8. – С. 30–36.
3. Буркова Л. В. Визначення класу соціономічних професій / Л. В. Буркова. // Практична психологія та соціальна робота [Текст] : наук.-практ. та освіт.-метод. журн.– Київ. – 2010. – №. 7. – С. 68-73.
4. Буркова Л. В. Показники та критерії оцінювання рівня професійних компетентностей у майбутніх спеціалістів соціономічних професій [Електронний ресурс] / Л. В. Буркова // Теорія та методика управління освітою, - № 3. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/3/10burssp.pdf>.

5. Буркова Л. В. Соціономічні професії: інноваційна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах [Текст] : монографія / Л. В. Буркова. – Нац. акад. пед. наук України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. - К. : Інформ. системи, 2010. – 277 с.
1. 6.Галустов Р.А. Профессиональное становление учителей. Технологии средней школы / Р. А. Галустов. – М., 2001. – 280с.
6. Здоровець, Т. Г. Професійна компетентність майбутніх практичних психологів у контексті екологічної психології / Т. Г.Здоровець.// Актуальні проблеми психології [Текст] : зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України.-К.:Ін-т психології ім. Г.С. Костюка;Житомир:ЖДУ, 2009-Т. 7: Екологічна психологія, Вип. 20, ч. 1. - С.154-158.
7. Казаннікова О. В. Психологічна компетентність педагога / О. В. Казаннікова. // Сборник научных трудов SWorld. Материалы международной научно- практической конференции «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании'2012». – Вып. 4. Том 21. - Одесса: КУПРИЕНКО. – 2012. – ЦИТ: 412-1200 – С. 27–31.
8. Каплан Г. А. Соціальна діяльність: сутність, види, форми: Навч. посібник з соціальної філософії / Г. А. Каплан. – Х., 1998. – 50 с.
9. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е. А. Климов. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 304 с.
10. Кузьмінська Л.Д. Психологічна компетентність як детермінанта професійної успішності майбутніх фахівців із соціальної роботи / Л. Д. Кузьмінська, О. В. Ісаєнко. // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології Г.С. Костюка.– К.: Ін-т психології ім. Г.С. Костюка; Житомир: ЖДУ. – 2013 –Т.7: Екологічна психологія, Вип. 31. – С. 110–115.
11. Лепіхова Л. Соціально-психологічна компетентність у педагогічній взаємодії / Л. Лепіхова // Вища освіта України. – 2004. – №3. – С. 87–102.
12. Мачинська Н. І. Психологічна компетентність – необхідна складова професійної компетентності майбутнього фахівця [Електронний ресурс] / Н. І. Мачинська. // Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах. – 2013. – №1(1). – С. 125–130. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/itot_2013_1_13.pdf.
13. Митракова Е. Н. Психологическая компетентность руководителя полиции как основа профессионализма [Електронний ресурс] / Е. Н. Митракова // Психология и право. – 2015. - №2. – Режим доступу до ресурсу: <http://psyandlaw.ru/journal/2015/n2/Mitrakova.phtml>.
14. Мусихина, Е. В. Психолого-педагогические аспекты формирования профессиональной компетенции студента-психолога / Е.В. Мусихина.// Актуальні проблеми психології [Текст] : зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. - К. : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка;Житомир: ЖДУ, 2009 -Т.7: Екологічна психологія, Вип. 20, ч. 2. - С.36-38.

15. Поздняков В. М. Психологическая культура юриста и ее развитие на разных уровнях вузовского образования / В. М. Поздняков. // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 2013. – №2 (53). – С. 75–77.
16. Психологія соціальної роботи : підручник / за ред. Ю.М.Швалба. – К.: «Основа», 2014. – 448 с.
17. Рамзані Е. В. Сутність поняття психологічної компетентності вчителя / Е. В. Рамзані. // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2014. – №2(61). – С. 158–165.
18. Ситаров В. А. Дидактика: пособие для практических занятий: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. В. А. Слатенина. / В. А. Ситаров. – М.: Издательский центр “Академия”, 2008. – 352 с.
19. Чепелева Н. В. Професійна компетентність практичного психолога / Н. В. Чепелева. // Проблеми загальної та педагогічної психології [Текст] : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя; за ред.: Максименко С. Д.- Т. 3, Ч. 9. – 2002. – С. 13–20.
20. Швалб Ю. М. Психологічні аспекти компетентного підходу в освіті / Ю. М. Швалб. // Науково-практичне видання «Вища школа». – К. – 2010. – №1. – С. 31–36.
21. Швалб Ю. М. Система професійної підготовки соціальних працівників: концептуальні підстави розробки / Ю. М. Швалб. // Науково-практичне видання «Вища школа». – К. – 2010. – №5-6. – С. 55–67.

Овчиннікова А.С. Психологическая компетентность специалистов социномических специальностей.

В статье рассматривается проблема психологической компетентности как составляющей профессиональной компетентности специалистов социномических профессий. В исследовании освещены основные научные подходы к определению понятий: «компетентность», «профессиональная компетентность», «психологическая компетентность». Определена структура, составляющие, содержание и особенности проявления психологической компетентности специалистов профессий социномического типа.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, психологическая компетентность, профессии социномического типа

Ovchynnikova A. Psychological competencies of specialists of socionomics specializations.

The problem of psychological competence as a component of professional competence of experts socionomic professions. The study highlights the main scientific approaches to the definition of the concepts of «competence», «professional competence», «psychological competence.» The structure, components, content, and features of the manifestation of psychological competence of specialists socionomic types of professions.

Keywords: competence, professional competence, psychological competence, profession socionomic type